

רשימות

בפרשת השבוע

משות

פרק ל"ב פסוק ט"ז

נבנה למקננו פה

רש"י: חסים היו על ממונם יותר מבניהם ובנותיהם, שהקדימו מקניהם לטפם, אמר להם משה, לא כן, עשו העיקר עיקר, והטפל טפל, בנו לכם תחילה ערים לטפכם ואחר כך גדרות לצאנכם.

קשה על זה שהרי כך נהג יעקב אבינו [בראשית לב כה] שחזר על פכים קטנים, וחז"ל דורשים [חולין צא]. מכאן שצדיקים ממונם חביב עליהם יותר מגופם, ואפשר שלכן חסו על מקניהם תחילה?

י"ל שכאן זה שונה כיון שמדובר על בניהם ובנותיהם ולא על עצמם, שאדם יכול להקדים ממונו לעצמו, כמו שהגמרא מסבירה שם שצדיקים ממונם חביב עליהם מגופם, לפי שאין פושטין ידיהן בגזל, אך על אחרים אפילו הם בניו אינו יכול להקדים את ממונו להם, שבודאי חייב להקדים את בניו לממונו, [אך ק"ק על זה מהגמרא בסוטה (יב.) ששם משמע שגם על בנו נאמר הדבר, שהרי שמו את משה רבינו בתיבת גומא הזולה, ולא בעצים השומרים יותר והיקרים יותר], ובגלל דבר זה, שינו המדפיסים בפיוט של נעילה ביום כיפור שאנו מזמרים גם בכל מוצאי שבת "המבדיל בין קודש לחול", ולכן מודפס היום בסידורי התפילה "זרענו וכספינו ירבה כחול", אולם הגירסא הישנה היתה שונה, והיא "כספינו זרעינו ירבה כחול", והמדפיסים שינו את הנוסח מכיון שמשה רבינו הקפיד על בני גד ובני ראובן שהקדימו ממונם לזרעם, ועיין בשו"ת חתם סופר [אור"ח סימן ס"ז] שכתב לקיים הגירסא הישנה, כיון שמתישב עם שאר הפיוט, עיין שם. לפי זה יש להבין את דברי המדרש בבראשית [תנחומא ישן]: על הפסוק "לך נא ראה את שלום אחיך ואת שלום הצאן", וז"ל המדרש "וכי הצאן יודעות מהו שלום, שאמר לו את שלום הצאן? אמר רבי איבו צריך אדם שיהא מתפלל על מי שהוא משביר אותו, לפי שהיה יעקב משתכר מצאנו, ואכל החלב ולובש הגז, לפיכך נצרך לשאול בשלומן, לכך נאמר "את שלום אחיך ואת שלום הצאן", ע"כ, רואים שאפילו שחשוב הדבר לשאול בשלום צאנו משום שלא ידע מצבן ולהתפלל עליהם, אך בכל זאת בניו קודמים להם, שהם חשובים יותר. [ומכאן יש טענה לאלו המקפידים לקיים ההלכה לתת אוכל לבהמה לפני שאוכל בעצמו, ומצד שני מניחים את התינוק שלהם לבכות לאוכל ומשקה].

פרק ל"ב פסוק כ"ב

והייתם נקיים מה' ומישראל

בחז"ל דורשים את הפסוק הזה [פסחים יג.] שצריכים להזהר מלעשות מעשים היכולים לעורר חשד בקרב אנשים מסוימים, וזה מדובר על מעשה שאפשר ללמד זכות, אך כיון שישנם שאינם מלמדים זכות, כגון כאלו שאינם יודעים שצריך ללמד זכות על אחרים, או כאלו שקשה להם ללמד זכות על אחרים, אנו חוששים להם, ולא עושים מעשים שאינם נראים ככשרים, וזהו חידוש שצריך לחשוש לאותם אנשים, שהרי הם אינם עושים את המוטל עליהם שהרי צריכים ללמד זכות, אך כיון שישנם כאלה אנשים שלא

מלמדים זכות, חוששים להם וכמו שבארנו. ובאמת צריך עבודה גדולה בשיפור מידות האדם כדי ללמד זכות על בני אדם בכל המצבים, אך בכל זאת אנו מחויבים לעשות מעשים כדי להיות "נקיים" מכולם. [כל הנאמר לגבי תוכחת משה רבינו לבני גד ובני ראובן, זה רק לגבי שיהיו נקיים מעשיית רע, אך לא לגבי אי עשיית טוב, כגון אצלינו שמשה רבינו לא הוכיחם שאם ישארו לגור בעבר הירדן אזי יחסר להם את מצוות התלויות בארץ, מצוות שרק בגללן רצה משה רבינו רצה להכנס לארץ כמובא במדרש].

פרק ל"ב פסוק כ"ד

והיוצא מפיכם תעשו

רש"י: לגבוה, שקבלתם עליכם לעבור למלחמה עד כיבוש וחלוק, שמשה לא ביקש מהם אלא ונכבשה ואחר תשובו, והם קבלו עליהם עד התנחל, הרי הוסיפו להתעבב שבע [שנים] שחילקו, וכן עשו.

קשה מדוע הוסיפו לחכות עוד שבע שנים של חלוקת הארץ כשמשה לא ביקש זאת מהם? אלא יש ללמוד מהם דרגה גבוהה במידות שבין אדם לחבירו, שאמרו לעצמם, אנו לא נגור בבתינו עד שאחינו השבטים לא יהיה להם מקום מסודר לגור, ונכנסו לדעתם של שאר השבטים, וחשבו לעצמם, איך הם ירגישו אם אנו נלך מיד, כשנגמור לכבוש לבתינו ולרכושנו, והכל כדי שלא יהא חס ושלום קנאה בין השבטים. לפי זה אפשר להסביר את אריכות הפסוקים בפרשה זו, כי שמעו תחילה את כל דברי המוסר ממה שרבינו ורק אז הגיעו לדרגה הגבוהה במדות שבין אדם לחבירו, ואז החליטו שלא ישובו לביתם עד אחרי כיבוש וחלוקת הארץ, ולולי שהיו שומעים לכל דברי המוסר של משה רבינו אפשר והיו מסתפקים רק בבקשתו שילחמו עם ישראל עד גמר המלחמה ואז ישובו לביתם.

פרק ל"ב פסוק ל"ח

מוסבות שם

כאן מצינו שהסבו את השם בגלל שלא רצו להזכיר שם של עבודה זרה [רש"י ד"ה ואת], ובהמשך הפסוקים מצינו אצל חוות יאיר, כתוב שיאיר בן מנשה לקח מקום שלא היה לו שם קודם, שהרי לקח את הכפרים של העיר גלעד, וכנראה קראו להם על שם העיר הגדולה הסמוכה, וקראם על שמו, כי לא היו לו בנים, [כי רצה שיהיה לו זכרון בארץ הגם שהיה גדול בתורה ושקול כרוב סנהדרין (ויקרא רבה שמיני פרשה י"א ז') וכנראה היו לו תלמידים ולבסוף נהרג בכבוש העין], אבל נבח לכד את קנת, ושינה את שמה מקנת לנבח כשמו, והסיבה שעשה זאת מובא בחזקוני שקרא לה נובח כשמו רק שם זמני עד שיחזור מעבר הירדן אחרי המלחמה, כדי שידעו שהיא שלו, ולכן לא נשאר שם זה.

פרק ל"ב פסוק מ"א

ויקרא אתהן חות יאיר

רש"י: לפי שלא היו לו בנים, קראם בשמו לזכרון.

פירוש: שטבעו של אדם שעשה דברים בחייו עלי אדמות הוא רוצה שיזכרו אותו ואת פועלו, ושיהיה המשך לפעליו, אבל אם יש לו בנים או בנות, הם ממשיכים את דרכו, ואינו רואה כל כך צורך לעשות לעצמו זיכרון מיוחד, כיון שלרוב הם ממשיכים אותו ואת דרכו, ולכן גם אמרו חז"ל [סנהדרין קה:] בכל אדם מתקנא, חוץ מבנו ותלמידו, וכן אנו מוצאים בהפטרות ויחל לתענית ציבור [ישעיה נ"ו ג'] "ואל יאמר הסריס הן אני עץ יבש... ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת" פירוש: "עץ יבש": מאין זכרון [רש"י], וזאת על ידי הזכרון של היד ושם, שעושים להם "בביתי ובחומותי": שהם קיימים להרבה זמן, "טוב מבנים": כיון שלפעמים הבנים לא ממשיכים את דרכו. וקשה מדוע מגיע לסריסים שכר יותר מכולם? שכר שהוא "טוב מבנים ובנות"? י"ל כיון שהצער והיסורים שלהם גדולים ביותר, וכמו שכתוב בגמרא [נדרים סד:] שהם חשובים כמת, ובכל זאת מקיימים את המצוות, לכן מגיע להם שכר גדול מכולם.

מתוך הספר רשימות בפרשת השבוע לרב הופנר

הערות והארות על הכתוב כאן יתקבלו ברצון במייל שכתובתו

haseforim@gmail.com